

Hög tid för fler vetenskapliga samtal

Akademiska nationalekonomer beskylls med jämna mellanrum – mer eller mindre rättvist – för att inte delta i samhällsdebatten. Detta kan tyckas allvarligt, men minst lika illa är att det vetenskapliga samtalet inom akademien ofta lyser med sin frånvaro.

I Macchiariniskandalens tid, och när det även inom nationalekonomi har funnits fall av anklagelser om oredlighet i forskning, tänker man sig att debatten om forskningsetik skulle ha tagit fart. Det finns tecken på detta: Sveriges unga akademi och Expertgruppen för etik vid Vetenskapsrådet anordnar sedan i höstas seminarier om forskningsetik; psykologer och experimentella beteendevetare (däribland flera nationalekonomer) medverkar i internationella storskaliga replikationsprojekt där syftet är att se om det går att upprepa tidigare studier med samma resultat. American Economic Association ger numera forskare möjlighet att förregistrera den tänkta dataanalysen i ett specifikt forskningsprojekt för att undvika *data mining* och *s k forking* när data väl finns tillgänglig. I första hand är denna tjänst tänkt att användas av de forskare som ägnar sig åt randomiserade fältexperiment, men kan anpassas för att tillämpas inom andra områden.

När det – såsom har varit fallet ett antal gånger det senaste decenniet – uppdagats att det är svårt att replikera resultaten från en forskningsstudie på den egna institutionen, eller om metoderna är tveksamma, blir det dock smärtsamt uppenbart att det saknas en tradition av vetenskapliga samtal inom vårt ämne. I stället för seminarier om forskningsetik och metodologi är följden korridorssnack och skvaller. Det öppnar för en vetenskaplig vilshenhet bland såväl doktorander som äldre forskare på flera plan.

I första hand finns ett behov att inom ramen för ett vetenskapligt öppet och sunt samtal diskutera sakfrågan. Avsaknaden av detta leder i förlängningen fram till en miljö där forskare är rädda för att göra misstag – inte för att det skulle skada vetenskapen utan för att det skulle leda till obehagliga personliga konflikter. I andra hand leder en avsaknad av vetenskaplig diskussion till att det kan spridas en ängslan inför att diskutera eller ägna sig åt vad som betraktas som ”laddade” forskningsämnen, såsom ensamkommande pojks effekter på könsfördelningen i en viss ålderskohort. Men det kan också leda till att samhällsrelevanta frågor inte studeras för att de inte lämpar sig för den i tiden ”rätta” metodologin (randomiserade fältexperiment i nuläget). Det blir en kultur av politisk korrekthet i akademiska kläder som gör det svårt att kritiskt analysera otrendiga forskningsfält eller metodologier. Den forskningsetiska grundkompass som varje

vetenskapskvinna/man måste drivas av sätts enkelt ur spel.

Egentligen finns det på nationell nivå ett antal forum där denna diskussion skulle kunna föras i större utsträckning, såsom i *Ekonomisk Debatt*, på Nationalekonomiska Föreningens möten eller inom ramen för den Nationella konferensen i nationalekonomi (om än vartannat år). Men än så länge har metodfrågorna eller de brännheta ämnena inom dessa forum inte ägnats nämnvärd uppmärksamhet. Varför har det annars inte ordnats en panel eller ett specialnummer om hur man är redlig i forskningen, varför det forskas så lite om (utsatta) män (Johansson 2016), eller varför det finns ett stort missnöje bland kvinnliga akademiker (Lantz och Portnoff 2016)? Det finns naturligtvis lysande undantag såsom Klimatpanelen på senaste Nationella konferensen i nationalekonomi i Göteborg och *Ekonomisk Debatt*-numret om integration. Även bloggen Ekonomistas har medverkat i att fylla detta tomrum. Men det behövs ytterligare och än mer djuplodande vetenskapliga samtal.

Förmodligen är anledningen till denna avsaknad inte brist på intresse, utan snarare att det anses svårt, otacksamt och riskfyllt att organisera ett djupare vetenskapligt samtal. Exempelvis kan det vara svårt att på ett konstruktivt sätt hantera känslomässigt drivna argument från forskare som inte är nogräknade med att vara vetenskapliga eller vetenskapliga argument från forskare som inte är intresserade av ett verkligt samtal utan endast av att hävda sin rätt.

En trolig anledning till sakernas tillstånd är att det bland nationalekonomer råder okunskap och tveksamheter om vad som är en vetenskapligt sund hållning och metodologi i ljuset av vetenskapens långsiktiga utveckling. Under decennier har kunskaperna i vetenskapsteori försumrats inom nationalekonomin. Vad som borde vara den enda självskrivna kursen på varje doktorandprogram, nämligen *Vetenskapsteori*, har lyst med sin frånvaro inom flertalet utbildningsprogram i nationalekonomi. Med åtminstone grundläggande kunskaper i vetenskapsteori skulle det kanske finnas mer av en insikt om att den perfekta metoden eller det ideala vetenskapliga angreppssättet inte existerar i sig utan att dessa är i ständig utveckling? Kanske hade det då varit enklare att föra vetenskapliga samtal om moderna och omoderna forskningstrender?

Givet den samtida explosiva politiska utvecklingen både i Sverige och internationellt är det av yttersta vikt att forskare deltar i både samhällsdebatten och är kapabla att föra ett internt konsistent och välgrundat samtal om både de viktiga och de känsliga frågorna. Varför inte ta nya initiativ på alla nivåer? Såsom att ordna vetenskapliga samtal både på institutionsnivå och i de nationella forumen, införa obligatorisk kurser i vetenskapsteori på alla doktorandprogram och löpande uppmuntra och vårda det vetenskapliga samtalet även offentligt?

Anne Boschini

REFERENSER

Johansson, P (2016), "Förutfattade meningar, statistik och jämställdhet", *Ekonomisk Debatt*, årg 44, nr 6, s 5-14.

Lantz, J och L Portnoff (2016), *179 år av ensamhet. Hur agerar kvinnor på arbetsplatser med mansdominans och vilka konsekvenser får deras handlande?*, Albert Bonniers Förlag, Stockholm.

Artiklarna i detta nummer baseras på uppsatser som presenterades på Nationella konferensen i nationalekonomi, som ägde rum vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet 29-30 september 2016. (Detta gäller dock ej Forum-artiklar och recensioner.) Konferensen var den femte i ordningen och innehöll uppsatspresentationer, postersession, paneldiskussion samt utdelning av Assar Lindbeck-medaljen.

Urvalet till detta nummer har gjorts av planeringsgruppen för konferensen, bestående av Anna Dreber, Handelshögskolan i Stockholm, Åsa Hansson, Lunds universitet, Mitesh Kataria, Göteborgs universitet, Peter Skogman Thoursie, Stockholms universitet, Daniel Waldenström, Uppsala universitet och Magnus Wikström, Umeå universitet. Redaktörerna för *Ekonomisk Debatt*, Niklas Bengtsson och Niclas Berggren, har därefter i sedvanlig ordning granskat texterna.